

طرح مستند

"صدای تمدن"

درباره زندگی و آثار استاد محمد باقر تمدن اردبیلی

تعداد : ۱ قسمت ۶۰ دقیقه ای

نویسنده : حسن قهرمانی

طرح مستند

نام: "صدای تمدن"

نویسنده: حسن قهرمانی

تحقیق و پژوهش: عمار احمدی – حسن قهرمانی

موضوع: پرتره . (اجتماعی و فرهنگی و هنری)

تعداد: ۱ قسمت

زمان: ۶۰ دقیقه

زبان: فارسی (گفتگوها به زبان ترکی با زیرنویس و نریشن فارسی) + زیرنویس یادوبله انگلیسی (در صورت سفارش)

نوع ضبط: پرتابل

مقدمه

بی شک یکی از رسالتهای رسانه معرفی مخافر عالم فرهنگ و هنر دینی این سرزمین پر افتخار و انعکاس هنر و ارزشی که در خدمت اهل بیت علیه السلام و بخصوص آقا ابا عبدالله الحسین (ع) بوده و خواهد بود. پرداختن به زندگی و نوع تربیت و چگونگی آموزش و همچنین شناساندن ویژه گی های تخصصی هنر استاد محمد باقر تمدنی به عنوان یکی از افتخارات ، و اوج هنر مداحی در عالم تشیع که دارای ویژه گی های ناب و بوده و هست با ارائه اسناد ادعایی بر عظمت این هنر باعث جریان سازی و تاثیر بر قشر جوان این مرز و بوم و نسل های آینده خواهد بود . برای همین نیاز به ساخت و تولید مستند در این باره بیش از پیش احساس می شود .

موضوع :

پرداختن به زندگی و فعالیت های استاد محمد باقر تمدنی در مرثیه اردبیل و آذربایجان و ایران با بررسی آثار مرثیه ای ایشان در ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی و آذربایجان و تاثیر این فعالیت ها در هر چه باشکوه برگزار شدن عزاداری های ایام محرم و در تربیت نسل بزرگی از مرثیه خوانان در اردبیل

هدف :

نشان دادن زندگی استاد محمد باقر تمدن اردبیلی و خدمات ماندگار ایشان در خدمت به اهل بیت در زنده نگه داشتن نهضت عظیم عاشورائی به وسیله هنر مرثیه سرائی و صدای منحصر به فرد به عنوان مداح اهل بیت و همچنین نشان دادن جزئیات این هنر و توانمندی های او در تخصص در هنر خود در استفاده از ساختار موسیقی ایرانی در مداحی بر اساس ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی به عنوان یکی از مداحان بلند آوازه عالم تشیع با بررسی زندگی و آثار او خواهد بود

ایده طرح:

در این فیلم می خواهیم بگوئیم که مرثیه خوانی و مرثیه سرائی در منطقه آذربایجان دارای قدمت و ریشه تاریخی بسیاری است. این هنر اصیل و مردمی دارای قابلیت و شیوه اجرای بسیار دقیق و علمی و موسیقائی بوده که علاوه بر اعتقادات و دلبستگی های مردم منطقه به ائمه معصومین ، نحوه گستره این هنر اصیل و سنتی در جغرافیای منطقه و جایگاه ویژه آن باعث ماندگاری این هنر اصیل ایرانی اسلامی بوده است . در این مستند می خواهیم با پرداختن به زندگی استاد محمد باقر تمدن به عنوان آخرین بازمانده نسل طلائى مرثیه خوانی در اردبیل به شیوه مداحی و منطبق بودن مرثیه های استاد تمدنی با ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی و همچنین فعالیت های آموزشی امروز در مرثیه خوانی اردبیل با محوریت استاد تمدنی و هیئت عباسی اردبیل که میراث پدرش استاد میرزا محمد تمدنی در اردبیل است و نگاه به ریشه تاریخی مرثیه اصیل آذربایجان در ادوار مختلف تاریخی تا به امروز، اصالت آن را به تصویر بکشیم . در این فیلم با نگاهی کوتاه به گذشته تاریخی این هنر و پرداختن به مکتب خانه میرزا عزیز که یکی از پایگاه های آموزش مرثیه بوده و همچنین بررسی و تحلیل عناصر اصلی مرثیه در منطقه آذربایجان (شعر و موسیقی) در ایام محرم با رویکرد حضور و آثار استاد محمد باقر تمدنی را خواهیم دید . این فیلم برای شناساندن فعالیت های هنر مرثیه استاد تمدنی و تاثیرات این فعالیت ها در پرورش استعداد های جوان و نوجوان در اردبیل به عنوان تنها باز مانده نسل طلائى مرثیه اردبیل در هویت سازی معنوی در این هنر را دنبال خواهد کرد .

طرح کلی:

تاریخچه پیدایش مداحی و مرثیه خوانی ریشه در فرهنگ و هنر و باورهای دینی و مذهبی مردمان این دیار دارد و آنچه امروز در ایران و منطقه آذربایجان و بخصوص اردبیل به عنوان برگ زرینی از این هنر اصیل دینی و ماندگار مشاهده می شود از زمان صفویه شروع و در دوره قاجار هویت مانا به خود می گیرد و تا به امروز ادامه دارد. و مداحان و شعرای آئینی این سرزمین هرکدام پایه های اصلی در این هنر اصیل در ایران شناخته شده اند . با ظهور قاجار و اهمیت دادن دربار قاجار به آیین تعزیه و موسیقی مرثیه و مداحی، برخی از شهرهای مذهبی چون اردبیل موسیقی را به خاطر مطالبه و درخواست بیشتر مردم در آیین تعزیه و مرثیه خوانی خلاصه می کند. برای همین در این دوره موسیقی دانان بزرگی چون ملاغلامعلی مشهور به آلاپالاز اوغلو بیش از آنکه قدرت آواز و علم موسیقی خود را نشان دهند، بیشتر روضه خوانی و مرثیه خوانی خود را بین مردم اردبیل آشکار می کنند. ماحصل این حرکت باعث ظهور مکتبخانه ای با عنوان مکتبخانه میرزا عزیز در اردبیل می گردد. این مکتبخانه که در آن علاوه بر آموزش علوم تحصیلی قدیم، علم موسیقی در قالب تعزیه خوانی و مرثیه خوانی نیز آموزش داده می شد. استاد محمد باقر تمدن اردبیلی از اسطوره های موسیقی مرثیه آذربایجان و ایران به حساب می آید، تربیت یافته همین مکتبخانه میرزا عزیز در اردبیل هستند.

«میرزا عزیز مکتبخانه‌اسی» مکتبخانه میرزا عزیز در خانه شخصی باسواد به نام میرزا عزیز در محله یساول یکی از محله های قدیمی شهر اردبیل برپا می شد. این مکتبخانه مثل دیگر مکتبخانه ها برای آموزش علوم قدیم چون قرآن-

ادبیات-فلسفه-ریاضی برای فرزندان شهر اردبیل دایر شده بود. چندی بعد به پیشنهاد شاگردان ارشد آلاپالاز اوغلو، مشیرالحکما و ملاعلی کرشنه برای تربیت مرثیه خوان و روضه خوان و شبیه خوان برای جامعه مذهبی اردبیل یک روز از این مکتبخانه اختصاص یافت به آموزش آواز خوانی و روضه خوانی و مرثیه خوانی.

میرزاعزیز یک روز از هفته که عموماً روز پنج شنبه ها بود را به آموزش آواز و مرثیه خوانی اختصاص داد. بچه هایی که در این امر علاقه و استعداد ذاتی داشتند توسط میرزاعزیز شناخته شده و به این کلاس ها هدایت می شدند. با اینکه میرزاعزیز خودش موسیقی و آواز و مرثیه را خوب می شناخت با این وجود خودش آوازخوان یا مرثیه خوان نبود. برای همین در آموزش از وجود مربی استفاده می کرد که کاملاً به دستگاه های موسیقی و ردیف های مرثیه خوانی واقف و عالم بود. یکی از این مربی های حاذق حاج حسینقلی داودی بود.

شاگردان مکتبخانه میرزاعزیز خصوصاً در روزهای پنج شنبه اغلب شاعران، آواز خوانان و مرثیه خوانان شهر اردبیل بودند. از جمله آنها عبارتند از:

۱-مشیرالحکما(شاگرد ارشد آلاپالاز اوغلو و آوازخوان، طبیب و حکیم شهر)

۲-ملاعلی کرشنه(شاگرد ارشد آلاپالاز اوغلو و آوازخوان و روضه خوان)

۳-حاج حسینقلی داودی(آواز خوان)

۴-میرزا فضلعلی صدرالممالک(شاعر)

۵-عباسقلی یحیوی(تاجرالشعراى اردبیل)

۶-عبادالله سلطانی(برادر مشیرالحکما و مرثیه خوان)

۷-میرزا محمد تمدن(مرثیه خوان)

۸-شیخ عبدالکریم(مؤذن و مرثیه خوان و آشنا با ردیف های موسیقی)

۹-صادیق غلامین(آوازخوان و مرثیه خوان)

۱۰-حاج رحیم حیدری(مرثیه خوان)

۱۱- حاج محمد باقر تمدن

از شاگردان مکتبخانه میرزاعزیز سبک مرثیه خوانی خاص میرزا محمد تمدن بود. سبک مرثیه خوانی خاص میرزا محمد تمدن و پسرش(محمدباقر تمدن) در موسیقی مرثیه اردبیل و آذربایجان به یادگار مانده است. صدا و نوع مداحی حاج محمد باقر تمدن ، تسلط او بر دستگاه ها و ردیف ها و گوشه های موسیقی ایران و آذربایجان توسط ایشان اوج هنر مرثیه سرایی در ایران و جهان را شکل داد. و بدین ترتیب سبک آوازی و مداحی تمدن از میرزا محمد تمدنی پدر در صدای ماندگار استاد محمد باقر تمدن اردبیلی کامل می گردد.

سبک مداحی و مرثیه سرایی در اردبیل برگرفته شده از محیط و منطقه جغرافیایی خاص است که در آن رشد و نمو یافته اند. و برای همین طبق تحقیقات دسته بندی موسیقی ، صداهاى اردبیل در دسته صداهاى مناطق کوهستانی آذربایجان قرار می گیرد که از خصایص آن داشتن صدای رساست که ما آن را در شیوه و سبک استاد محمد باقر تمدن اردبیلی می بینیم.

استاد محمد باقر تمدنی در سال ۱۳۲۵ در محله محمدیه اردبیل متولد شد . پدرش مرحوم استاد میرزا محمد تمدنی از نوحه خوانان مشهور اردبیل و بنیانگذار هیئت عباسی اردبیل بود . استاد محمد باقر تمدنی از کودکی به عزاداری علاقه داشته و در همان دوران کودکی به نوحه خوانی اقدام کرده است . اولین مرثیه و مداحی محمد باقر تمدنی طبق صحبت

های خودش به دوران شیش سالگی بر می گردد. استاد محمد باقر تمدنی نقل می کند در شیوه مداحی و مرثیه خوانی از شیوه پدرم بهره گرفته ام، هر چند سعی کرده ام که شیوه شخصی خودم را همیشه برای خودم داشته باشم

استاد محمد باقر تمدنی به ترتیب در محله های پیر زرگر، محمدیه و اوچدکان اردبیل و در ادامه در تهران نوحه سرایی کرده است و بیش از شصت سال سابقه خدمت در آستان حضرت ابا عبدالله الحسین (ع) دارد. محمد باقر تمدنی در مکتب پدرش و مکتبخانه میرزا عزیز در اردبیل مراحل مقدمات این مسیر پرخطر را طی می کند و به ظرایف مداحی و موسیقی و آواز آشنا می گردد. تمدن در کنار مکتب پدر و میرزا عزیز سینه به سینه از فنون آوازی اقبال آذر و تاج اصفهانی استاد ذبیحی نیز بهره مند بود. آثار ارزشمند آوازی و گنجینه گران سنگی که از صدای او با بیش از چند صد عنوان کاست به یادگار مانده نشانگر تسلط استادانه و جاودانه او به هنر مرثیه خوانی است. او بعضی از مرثیه ها را با روحی دیگر اجرا کرده و گویی اجرای او از اثر بسیار متنوع و شورانگیز است و یا اینکه او اکثر آواها و دستگاه های موسیقی را با صلابت منحصر به فرد خود و چنان قلدرانه اجرا کرده که او را مرثیه خوانی متفاوت در جهان اسلام معرفی می کند و در مکتب مرثیه و مداحی ایران و آذربایجان و حتی جهان اسلام مشعل داری بی بدیل و تکرارناپذیر است. تمدن برای انتخاب شعر و اجرای کلام حساسیت داشت و همیشه با دقت و نظارت خاص متناسب با دستگاه آوازی و یا ردیفی که برای مجلس انتخاب می کرد شعر می گزید و به حق "زینت الذاکرین" لقب یافت.

کلیات آنچه در این فیلم مستند خواهیم دید

۱- زندگی محمد باقر تمدنی در دوران نوجوانی و جوانی با معرفی هنر و خدمات این خانواده در خدمت به اهل بیت و اسلام در اردبیل با استفاده از صحنه های بازسازی شده و آرشیو فیلم و عکس و اسناد معتبر و گفتگو

۲- پرداختن به آموزش و تربیت در اردبیل و مکتب خانه میرزا عزیز به عنوان تنها مکتب خانه ای که آموزش مداحی را به صورت علمی و تخصصی در آن زمان داشته است و میرزا محمد پدر محمد باقر تمدنی در آنجا تربیت یافته به همراه بازسازی صحنه ها و استفاده از آرشیو فیلم و عکس و گفتگو

۳- جذابیت های هنر مداحی محمد باقر تمدنی و ویژه گی های این هنر الهی با بررسی آثار او در ردیف ها و گوشه های موسیقی ایرانی و بررسی فضای اجتماعی و سیاسی در ایران و اردبیل و ساختار اجتماعی و فرهنگی اردبیل شکل گیری این هنر از جمله بازار اردبیل به همراه گفتگو و فیلم و عکس

۴- فعالیت های اجتماعی استاد تمدنی به عنوان یک مرثیه خوان بزرگ در تحولات کشور قبل از انقلاب، انقلاب و جنگ تحمیلی و امروز با صحبت های خود استاد تمدنی و دیگر بزرگان این هنر در اردبیل

۵- معرفی شاهکارهای استاد محمد باقر تمدنی در مداحی بر اهل بیت در قالب هر یک از دستگاههای موسیقی و چگونگی خلق این آثار بزرگ و دلیل ماندگاری این آثار از زبان بزرگان موسیقی و مداحی در ایران و سایر کشورها با تحلیل فنی و محتوای مرثیه ها همراه با گفتگوی پرفسور عالیم قاسم اوا و پرفسور مهلت مسلم اوا و استاد عبدالله وطن دوست و استاد احمد مراتب ملقب به "دره التاج" (از ردیف دادانان بزرگ موسیقی ایرانی و از شاگردان استاد تاج اصفهانی)

۶- تأثیرات مداحی محمد باقر تمدنی در خارج از مرزهای ایران اسلامی در کشورهای همسایه از جمله جمهوری آذربایجان و قفقاز و ترکیه

۷- تاثیرات مداحی حاج سلیم موذن زاده اردبیلی در مداحی حاج محمد باقر تمدنی و بلعکس ، همراهی و همکاری این دو اسطوره مداحی ایران و جهان تشیع در بهترین دوران عمر هنری خود در مرثیه و چگونگی شکل گیری این اتفاق در کنار هم بودند به همراه تصاویری از مداحی مشترک این دو هنرمند و مداحی تمدنی در مراسم سوم فوت استاد سلیم موذن زاده همراه با خاطره گویی استاد تمدنی در باره این همراهی و همکاری در این باره به همراه عکس و فیلم و صوت و اسناد موجود

شیوه اجرا

این فیلم به شیوه مستند توضیحی و نمایشی با گونه روایتی اول شخص (راوی) در قالب انعکاسی و غیر مستقیم خواهد بود. استفاد از عکس فیلم و فایل های صوتی و اسناد به جامانده از استاد محمد باقر تمدنی را به صورت آرشیو خواهیم دید. در مورد مکتب میرزا عزیز بازسازی بخش های از مکتب خانه میرزا عزیز و نوع آموزش در آن به استناد اسناد و صحبت های افرادی که آنجا بوده اند برای ایجاد فضای مناسب برای درک مخاطب از مداحی و ریشه آموزش مداحی استاد تمدنی را خواهیم دید. گفتگو با بزرگان این هنر در ایران، کشور آذربایجان و بررسی علمی هنر استاد محمد باقر تمدن در مرثیه توسط کارشناسان موسیقی و بزرگان موسیقی ایران و کشور آذربایجان که به نوعی موسیقی این کشور تحت تاثیر غیر مستقیم این هنر در دوره هائی بوده است هم بخشی از فیلم را تشکیل خواهد داد. (فیلمبرداری این فیلم در اردبیل، تبریز، ارومیه، زنجان، اصفهان، تهران، و کشور آذربایجان خواهد بود)

نویسنده و طراح: حسن قهرمانی

